

Karol Łopatecki

(Instytut Historii i Nauk Politycznych,
Uniwersytet w Białymstoku)

Ocena wiarygodności źródeł ikonograficznych wykonanych przez Erika Dahlberga

67

Erik Jönsson Dahlbergh (1625–1703) był dla współczesnych znany przede wszystkim jako dowódca wojskowy, dyplomata, polityk. Natomiast z perspektywy dziejów najbardziej doceniamy jego prace kartograficzne i ikonograficzne (rysunki oraz miedzioryty). Artykuł przedstawia jak powstawały grawiury umieszczone następnie w dziele Samuela Pufendorfa sławiącej wojenne czyny króla Karola X Gustawa pt. *De rebus a Carolo Gustavo Sueciae Rege gestis...* (Norymberga 1696).

Dzięki skrupulatnie archiwizowanej przez samego Dahlberga dokumentacji tak ikonograficznej jak i pisanej, możemy poznać jego warsztat. Był to twórca, który na miejscu wydarzeń wykonywał wstępny rysunek, na który nanosił siatkę terenu, topografię, rozmieszczenie fortyfikacji i oddziałów. Następnie, nierzadko wiele lat później, następowało doskonalenie dzieła na kilku kolejnych wersjach.

Po zakończeniu prac nad całą kompozycją tworzył legendy, które umieszczał w ozdobnych kartuszach. Informacje tam zawarte były pokłosem sporządzonej na miejscu dokumentacji. Ostatecznie ozdobny, wypełniony tekstem kartusz wklejał do ostatniej wersji rysunku poprzedzającej grafikę. Należy podkreślić bardzo duży stopień wierności pomiędzy wstępną wersją a ostateczną grafiką. Najwięcej zmian następuje na pierwszym planie, gdzie przedstawiano sceny o charakterze rodzajowo-kostiumowym, natomiast fortyfikacje, główne budynki, topografia terenu zostaje wiernie powtórzona. Przy panoramach uwzględnione są z reguły tylko najważniejsze budowle, w pierwotnej wersji reszta zabudowań stanowi „tło” wypełniające przestrzeń.

Podstawowym zaś zarzutem pod adresem wiarygodności jego grawiur jest fakt, iż przy ich znacznej części (dotyczących wojny z Rzeczypospolitą) nie był obecny przy prezentowanych zdarzeniach. Pamiętać należy, że przybył do obozu szwedzkiego dopiero pod Nowy Dwór Mazowiecki tuż przed bitwą warszawską, która odbyła się w dniach 28–30 lipca 1656 r. Od tego momentu można przyjąć bardzo dużą wiarygodność prezentowanych scen, przynajmniej w odniesieniu do głównego przed-

miotu zainteresowania, czyli fortyfikacji, rozmieszczenia oddziałów, topografii terenu, rzadziej panoramy miast.